

ISSN 2522-4131

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

Альманах науки

№ 3 (12) березень 2018 р.

*Бальоха А.О.,
студентка*

*Григорук П.М.,
доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри
Хмельницький національний університет*

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

У статті визначено поняття та необхідність діагностики фінансового стану підприємства. Розглянуті методи оцінки фінансового стану підприємства. Описана методика розрахунку показників фінансової стійкості. Запропоновано антикризове управління фінансами підприємства.

Ключові слова: *діагностика, фінансовий стан, підприємство, платоспроможність, ліквідність, рентабельність, фінансова стійкість.*

Постановка проблеми. Значні трансформаційні зміни, що відбуваються останніми роками в умовах ринкових відносин в Україні, зокрема кардинальні зміни банківської системи, впровадження нових форм власності, трансформація бухгалтерського обліку, надають надзвичайної актуальності питанням аналізу та управління фінансовими ресурсами суб'єкта господарювання як основним і пріоритетним. Це зумовлено бажанням підприємців визначати потенційні можливості збільшення прибутку фірми, які можна з'ясувати тільки на основі своєчасного й об'єктивного аналізу фінансового стану; необхідністю виявляти слабкі місця у фінансовій діяльності та способи найефективнішого використання фінансових ресурсів підприємства, адже неефективне використання фінансових ресурсів призводить до низької платоспроможності підприємства і, як наслідок, до можливих перебоїв у постачанні, виробництві та реалізації продукції. Враховують фінансовий стан підприємства і банки, розглядаючи режим його кредитування та диференціацію відсоткових ставок. Щоб забезпечити ефективну діяльність підприємства необхідно постійно аналізувати фінансовий стан, проводити обґрунтоване наукове дослідження фінансових відносин і руху фінансових ресурсів у процесі фінансово-господарської діяльності та проводити діагностику фінансового стану підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останніми роками питання оцінки фінансової стійкості підприємства висвітлювали у своїх працях такі вчені та науковці: Ковальчук Т.М., Копчак Ю.С., Костирко Л.А., Сметанюк О. А. [1-4] та інші. У працях А. О. Азарової, І.В. Кривов'язюка, Я. О. Кость, Т.Г. Бень, С.Б. Довбні, Ж.В. Семчук, Р.М. Скриньковського зі співавторами [5-9] та інших науковців розглядається сутність та різноманітні підходи до оцінювання та моделювання фінансового стану підприємства. Методичні підходи, принципи та методи діагностики знайшли відображення у працях С. В. Приймак, Г. І. Скиба, С.С. Черниш [10-12].

Мета статті. Визначення сутності і необхідності проведення діагностики фінансового стану підприємства. Описати методику розрахунку показників фінансової сталості та розглянути засади антикризового управління фінансами підприємства.

Основні результати дослідження. У ринковій економіці важливе значення має стабільність фінансового становища суб'єктів господарювання. На сучасний момент єдиного визначення поняття «фінансовий стан» немає, тому кожен автор трактує його по-різному. На думку авторів фінансового словника А.Г. Загороднього, Г.Л. Вознюка, Т.С. Смовженко, фінансовий стан являє собою стан економічного суб'єкта, що характеризується наявністю в нього фінансових ресурсів, забезпеченістю коштами, необхідними для господарської діяльності, підтримання нормального режиму праці та життя, здійснення грошових розрахунків з іншими економічними суб'єктами [13]. Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності. Фінансовий стан підприємства є однією з найважливіших характеристик його діяльності, що передбачає рівень забезпеченості відповідним обсягом фінансових ресурсів, необхідних для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного здійснення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями.

На фінансовий стан підприємства впливають ендогенні і екзогенні чинники. Такі ендогенні чинники як рівень доходу і прибутку підприємства, структура капіталу і активи підприємства визначають рівень фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності, ефективності використання капіталу. Для ефективного функціонування підприємства необхідно проводити діагностику фінансового стану.

О.О. Гетьман, В.М. Шаповал зазначають, що діагностика фінансового стану є способом розпізнавання соціально-економічної системи за допомогою реалізації комплексу дослідницьких процедур і виявлення в них слабких ланок і вузьких

мість [14]. О.А. Сметанюк дає наступне визначення цього поняття: «Діагностика фінансового стану – ідентифікація стану об'єкта через реалізацію комплексу дослідницьких процедур, спрямованих на виявлення доміантних факторів такого стану, симптомів та причин виникнення проблеми або можливих ускладнень, оцінку можливостей підприємства реалізувати стратегічні і тактичні цілі, підготовку необхідної інформаційної бази для прийняття рішення». Діагностика покликана забезпечувати комплексне виявлення, аналіз, ліквідацію та прогнозування проблем підприємства з метою забезпечення прийняття випереджувочих управлінських рішень, спрямованих на досягнення його стратегічних та тактичних цілей» [4, с. 8].

Фінансовий стан підприємства треба систематично й усебічно оцінювати з використанням різних методів, прийомів та методик аналізу.

Основними прийомами фінансового аналізу є такі:

- 1) горизонтальний (часовий) аналіз – порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом;
- 2) вертикальний (структурний) аналіз – визначення структури фінансових показників з оцінкою впливу різних факторів на кінцевий результат;
- 3) трендовий аналіз – порівняння кожної позиції звітності з рядом попередніх періодів та визначення

тренду, тобто основної тенденції динаміки показників, очищеної від впливу індивідуальних особливостей окремих періодів;

4) аналіз відносних показників (коефіцієнтів) – розрахунок відношень між окремими позиціями звіту або позиціями різних форм звітності, визначення взаємозв'язків між показниками;

5) порівняльний аналіз – внутрішньогосподарський аналіз зведених показників звітності за окремими показниками підприємства та його дочірніх підприємств (філій), а також міжгосподарський аналіз показників підприємства порівняно з показниками конкурентів;

6) факторний аналіз – визначення впливу окремих факторів (причин) на результативний показник прийомів дослідження.

Існують різні класифікації методів аналізу фінансового стану. За однією з них виділяють неформалізовані і формалізовані методи аналізу. Перші засновані на описі аналітичних процедур на логічному рівні, а не на чітких аналітичних залежностях. Їх застосування характеризується певним суб'єктивізмом, оскільки тут на перший план висуваються інтуїція, досвід і знання аналітика. До другої групи належать методи, в основі яких лежать формалізовані аналітичні залежності. (рис. 1).

Рис. 1. Методи аналізу фінансового стану підприємства

Джерело: складено за даними [5].

Фінансовий стан головним чином залежить від платоспроможності підприємства, тобто його здатності своєчасно задовольнити платіжні вимоги поставальників, проводити розрахунки по банківським кредитам, вчасно здійснювати оплату праці персоналу, сплачувати податки. Тобто, наявність грошових коштів у підприємства для виконання своїх фінансових зобов'язань свідчить про його ліквідність. Підприємство вважається ліквідним, якщо його поточні активи перевищують короткострокові зобов'язання [5].

Для досягнення основної мети діагностики фінансового стану підприємства можуть застосовуватися коефіцієнтний, комплексний, інтегральний методи аналізу.

Коефіцієнтний метод передбачає розрахунок показників, що розкривають різні аспекти господарювання підприємства і враховують вплив як внутрішнього, так і зовнішнього середовища на його фінансовий стан. Така система показників наведена на рис. 2.

В сучасних умовах для підприємства важливим є вміння правильно керувати фінансами, визначати раціональну структуру капіталу за складом і джерелами утворення та забезпечувати оптимальне співвідношення між власними та позиковими коштами. Важливим є усвідомлення сутності таких понять як ділова активність, ліквідність, платоспроможність, рентабельність підприємства, його фінансова сталість.

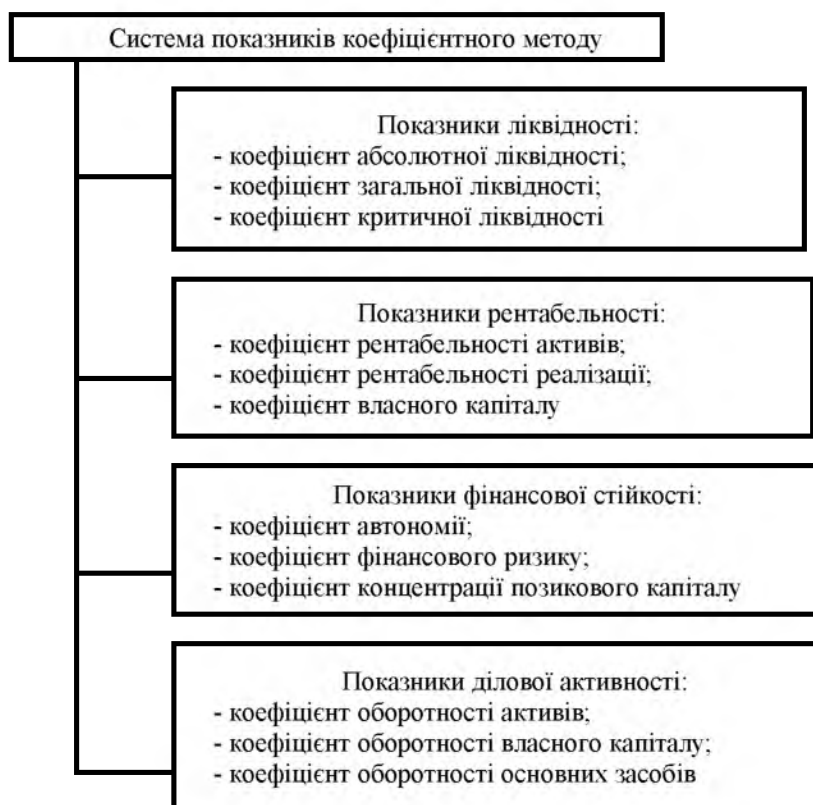

Рис. 2. Система показників оцінки фінансового стану підприємства за коефіцієнтним методом
Джерело: складено за даними [5].

Фінансова сталість підприємства показує стабільність його діяльності в світлі тривалої перспективи, її характеризує співвідношення власних і запозичених коштів, тому показники фінансової сталості окреслюють ступінь захищеності інтересів кредиторів та інвесторів, які мають тривалі

вкладення у капіталі фірми, відображають здатність підприємства гасити довгострокову заборгованість. Мова йде про такі показники, як коефіцієнти незалежності, коефіцієнт концентрації залученого капіталу, коефіцієнт заборгованості тощо. Методику розрахунку цих коефіцієнтів відображено в таблиці 1

Показники фінансової сталості	Методика розрахунку
Коефіцієнт незалежності	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Всього господарських засобів}}$
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	$\frac{\text{Залучений капітал}}{\text{Всього господарських засобів}}$
Коефіцієнт заборгованості	$\frac{\text{Залучений капітал}}{\text{Власний капітал}}$
Коефіцієнт здатності до маневрування власних засобів	$\frac{\text{Власні обігові кошти}}{\text{Власний капітал}}$
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових засобів	$\frac{\text{Тривалі зобов'язання}}{\text{Тривалі зобов'язання} + \text{Власний капітал}}$
Коефіцієнт структури довгострокових вкладень	$\frac{\text{Тривалі зобов'язання}}{\text{Основні кошти та інші позаобігові кошти}}$
Коефіцієнт структури залученого капіталу	$\frac{\text{Довгострокові зобов'язання}}{\text{Залучений капітал}}$

Таблиця 1 Методика розрахунку показників фінансової сталості

Необхідно ефективно управляти фінансовим станом підприємства, тобто треба систематично й усебічно оцінювати фінансовий стан з використанням різних методів, прийомів та методик аналізу.

Адекватною реакцією на динамічні зміни зовнішнього середовища є антикризове управління фінансами. Його використання на багатьох підприємствах дає змогу попереджувати фінансову кризу та банкрутство.

Антикризове управління фінансами - процес управління фінансово-економічними ризиками та фінансовою санацією підприємства з метою профілактики і нейтралізації фінансової кризи та забезпечення безперервної діяльності підприємства на основі використання системи специфічних методів та прийомів управління фінансами.

Основною метою антикризового управління є швидке оновлення платоспроможності та фінансової сталості підприємства, що дозволить запобігти

банкрутству. З цією метою на підприємстві розробляють принципи політики антикризового управління, реалізація якої передбачає:

- 1.Періодичне дослідження фінансового стану підприємства для того, щоб завчасно виявити ознаки кризового розвитку його діяльності;
- 2.Визначення масштабів кризового стану підприємства;
- 3.Вивчення основних чинників, що зумовили розвиток країни;
- 4.Формування мети та обирання основних механізмів антикризового фінансового управління підприємством за загрози банкрутства;
- 5.Запровадження внутрішніх механізмів фінансової стабілізації підприємства;
- 6.Обирання ефективних форм санації підприємства;
- 7.Фінансове забезпечення ліквідаційних процедур за банкрутства підприємства.[6, с.55]

Список використаних джерел

1. Ковальчук Т. М. Діагностичний аналіз фінансового стану: теорія та методологія / Т. М. Ковальчук, А. І. Вергун // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2015. - № 5(1). - С. 129-134
2. Копчак Ю.С. Проблеми діагностики фінансового стану і стійкості функціонування підприємства <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/1073511>.
3. Костирко Л.А. Діагностика потенціалу фінансово-економічної стійкості підприємства: Монографія / Л.А.Костирко. — Х.: Фактор, 2008. — 336 с.
4. Сметанюк О.А. Діагностика фінансового стану підприємства в системі антикризового управління: автореф. дис... канд. екон. наук / 08.06.01. / О.А. Сметанюк – Хмельницький: Хмельницьк. нац. ун-т, 2006. – 22 с.
5. Азарова А. О. Математичні моделі та методи оцінювання фінансового стану підприємства : монографія / А.О. Азарова, О.В. Рузакова. – Вінниця : ВНТУ, 2010. – 172 с.
6. Бень Т.Г. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємств / Т.Г. Бень, С.Б. Довбня // Фінанси України. – 2002. – №6. – С. 53-61.
7. Кривов'язюк І.В. Математико-статистичне моделювання у фінансовій діагностиці підприємств [Електронний ресурс] / І.В.Кривов'язюк, Я. О. Кость // Ефективна економіка. — 2010. — №5. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/>.
8. Семчук Ж.В. Індикатори діагностики фінансового стану підприємств [Електронний ресурс] / Ж.В. Семчук. // Ефективна економіка. - 2013. - № 9. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_9_17.
9. Скриньковський Р.М. Оцінювання фінансового стану: інформаційна основа, показники та потенційно можливі проблеми / Р.М. Скриньковський, Є.О. Зубченко, В.І. Пацаль // Mater. IX mezin. vedecko – prak. konf. [“Věda a vznik – 2012/2013”]. (Česká republika, Praha, 27.12.2012 r. – 05.01.2013 r.). – Díl 12. Ekon. vědy: Praha. PH “Education and Science” s.r.o., 2012/2013. – St. 27 – 30.
10. Приймак С.В. Діагностика фінансового стану підприємства в системі контролінгу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Приймак Світлана Вікторівна; ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». — Київ, 2007. — 21 с.
11. Скиба Г.І. Діагностика фінансового стану як одна з найважливіших характеристик виробничо-фінансової діяльності підприємства / Г.І. Скиба. // Економіка. Управління. Інновації. – 2014. – № 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_1_98_9.
12. Черниш С.С. Діагностика фінансового стану підприємства / С.С. Черниш // Інноваційна економіка. – 2010. – №3. – С. 111-113.
13. Загородній А.Г., Фінансовий словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – 4-те вид. випр. та допов. – К.: Знання – 2002. – 556 с.
14. Гетьман О.О. Економічна діагностика: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 307 с.

Балѡха А.О., Григорук П.М.

ДИАГНОСТИКА ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье определено понятие и необходимость диагностики финансового состояния предприятия. Рассмотрены методы оценки финансового состояния предприятия. Описана методика расчета показателей финансовой устойчивости. Предложено антикризисное управление финансами предприятия.

Ключевые слова: *диагностика, финансовое состояние, предприятие, платежеспособность, ликвидность, рентабельность, финансовая устойчивость.*

Baloch A., Hryhoruk P.

DIAGNOSTICS OF THE FINANCIAL POSITION OF THE ENTERPRISE

The article defines the concept and necessity of diagnostics of the financial position of the enterprise. Methods of assessing the financial position of an enterprise are considered. The method of calculation of indicators of financial stability is described. Anti-crisis financial management of enterprises is offered.

Keywords: *diagnostics, financial position, enterprise, solvency, liquidity, profitability, financial stability.*